

RAAAF (opgericht door filosoof Erik Rietveld en architect Ronald Rietveld), 'Beyond the Atlantic Burden', 2017 in Bureau Europa, Maastricht, foto Romy Fincke

'The Materiality of the Invisible' in Van Eyck, Marres en Bureau Europa in Maastricht

Verse zuurstof voor archeologische visies

Het jacht van Franco in blokken geperst, een ingreep met ter plekke afgepelde verflagen, een aangrijpende video van gezongen mijngeluiden: 'The Materiality of the Invisible' beaamt volmondig dat kunst een vorm van archeologie kan zijn. Het uitzonderlijke eraan is dat ook onze kijk op de echte archeologie kantelt. De Van Eyck, de post-academie in Maastricht, selecteerde voor een Europees project zes kunstenaars en duo's voor samenwerkingen met archeologen. Die realisaties en werk van 24 andere kunstenaars zwermen uit over drie locaties.

Christine VUEGEN

Het is niet de eerste tentoonstelling over kunst en archeologie, zeker niet. In 2013 kwam curator Dieter Roelstraete in Chicago groot-schalig aanzetten met 'The Way of the Shovel: Art as Archaeology'. Maar samenwerkingen met archeologen? Welja, bij ons heb je Cosco (Louis De Cordier) en zijn archeologische expeditie om te zoeken naar een mythisch laby-

p. 29 (4)

rint in Egypte. Dat is iets anders, temeer omdat de archeologie nu aanklopte bij de kunst. "Ik vond het fijn dat iemand dacht dat kunst nieuwe wegen kan openen voor archeologen", vertelt Van Eyck-directeur Lex ter Braak over de uitnodiging die hij vijf jaar geleden ontving om kunstenaars te selecteren voor het Europese project NEARCH ('New Archaeology' en 'New Approaches to Archaeology'). Niet dat hij toen iets had met archeologie. Want eigentijdse kunstenaars kijken naar het heden en de toekomst. En archeologen kijken alleen maar achteruit, zou je denken. 'Zowel de archeoloog als de kunstenaar graaft onder het bekende oppervlak om verborgen lagen bloot te leggen', schrijft hij in de tentoonstellingskrant. Ja, er komen meer overeenkomsten dan tegenstellingen aan het licht.

Lex ter Braak raakte gefascineerd door het boek 'The Archaeological Imagination' (2012) van de Britse archeoloog Michael Shanks, die verbonden is aan de Stanford-universiteit in Californië. Diens lezing op de opening ging over de archeologische sensibiliteit, werken met wat overblijft van vroeger, het verleden tot leven brengen en verbinden met het heden. "Iedereen is archeoloog", zei hij meermaals. Bovendien plukte hij een paar werken uit de expositie. Bij de hyperrealistische sculptuur van Roy Villevoe, een man met een opgezette kaketoep op de schouder, verklaarde hij nogal verrassend: "Archeologen creëren

naboetsingen, exacte kopieën van originelen die nooit bestonden."

Mwah, het klopt. De mens die wordt gereconstrueerd aan de hand van een paar botten bestond eigenlijk nooit. Die persoon blijft, ondanks de materiële resten, onzichtbaar. De sculptuur is een replica van een bestaande man. Volgens de titel is hij missionaris. Maar weet je zo wie hij is? Nonchalant gekleed en met een lege bierpul in de hand staat hij verwarrend levensecht bij een raam in de Van Eyck, de werkplek van de curatoren Lex ter Braak en Huib Haye van der Werf. Daar is ook kunst te zien van onder meer Mark Manders, Chaim van Luit en Daniel Silver.

Toekomst van het verleden

De NEARCH-kunstenaars bezochten archeologische sites, en dat levert niet altijd sterke kunst op. Wel geslaagd is de bijdrage van de Columbiaanse Leyla Cárdenas: het wandwerk met afgestoken verflagen in Marres en vooral de installatie in Bureau Europa met prints van een oud industrieel gebouw in Maastricht op doorkijkstof. Is het beter omdat ze 'haar' archeologische site losliet? De Italiaanse Rossella Biscotti spreekt het tegen met een voortreffelijk werk. 'The City', opgesteld in Marres, zijn video's van een site in Turkije. Het is een blik achter de schermen van een gemeenschap van archeologen, een soort archeologie van archeologie.

De zesde NEARCH-deelnemer is de Italiaan Giuseppe Licari. Hij kwam er later bij om te werken met erfgoedbeheerders in Nederlands-Limburg. Vandaar een bestaand fotowerk, een dromerig landschap van industrieel afval in Luxemburg. Het is geïnstalleerd in Marres, waar de meeste werken een onderkomen kregen. Marinus Boezem is van de partij en Daniel Knorr, sinds kort bekend van de rook uit de toren van het Fridericianum in Kassel, toont een hoopje opgegraven pulpbrokken die vernietigde Stasi-documenten zijn.

Laat Bureau Europa niet achterwege. Daar ziet u onder andere een video van Lida Abdul en het vakkundig gesloopte jacht van dictator Franco. De luxeboot werd door Fernando Sánchez Castillo gekocht en getransformeerd in het kunstwerk 'Sindrome de Guernica'. Hoe bewaren we een dubieus verleden? Studio RAAAF doet een voorstel in de kelder. Het is een zandlandschap waar de nazibunkers van de Atlantikwall op miniatuurformaat tegen en op elkaar liggen, al dan niet ondersteboven. En wat als archeologen in een verre toekomst scherven van Ikea-kopjes opgraven? Het antwoord krijgt u aan de ingang: een amfoor van aaneengelijmd Ikea-serviesgoed, een werk waarmee de Belg Maarten Vanden Eynde ons naar de toekomst van het verleden laat kijken.

'The Materiality of the Invisible' tot 29 oktober in Van Eyck, Academieplein 1 (open ma-vr van 9-17 u, za-zo van 12-17 u janvaneyck.nl) en Bureau Europa, Boschstraat 9 (open wo-zo van 12-17 u. bureau-europa.nl), tot 26 november in Marres, Capucijnenstraat 98 (open di-zo van 12-17 u. marres.org)

Raymond Pettibon fileert Amerika in het Bonnefantenmuseum, Maastricht

Vavoom! Een vloedgolf van tekeningen

De Amerikaan Raymond Pettibon exposeert zelden in onze contreien, en al helemaal niet op dit formaat. 'A Pen of All Work' is een stroom van ruim 700 werken vanaf 1978. Combinaties van beeld en tekst in diverse stijlen, ook meer romantisch en metafysisch. Hij is een pionier van de eigentijdse tekenkunst, dat zie je. En hij blijkt niet zozeer uit de punk te komen, maar uit de Californische kunstscene van zijn vriend Mike Kelley. Zo worden nog wat misverstanden een beetje gelicht.

Christine VUEGEN

Underground is tegenwoordig mainstream. Toch lijkt cultheld Raymond Pettibon (*1953, woont in New York) maar niet uit de marginaliteit te geraken, hoewel de kunstwereld hem in de jaren negentig aan boord haalde. Zijn tekeningen op platenhoezen en flyers van de punkrockscene in Los Angeles, en ook Sonic Youth, waren toen al bekend. De tentoonstelling reveleert de reikwijdte. Het kan iets hebben van Crumb, en inderdaad: hij hoort echt bij de Californische kunstscene. Er valt soms te denken aan Ed Ruscha of John Baldessari en veel meer aan Mike Kelley, Paul McCarthy en Tony Oursler omwille van het gewoel in de buik van Amerika. Onze beschaving, zeg maar, en onze condition humane.

Een invloedrijke kunstenaar, dat alleszins. Hoe komt het dan dat de tentoonstelling de indruk geeft dat hij altijd wat in de marge zal blijven? Oké, misschien is dat net de kracht van zijn kunst. Pettibon laat zich niet de mond snoeren. Hij doet altijd zijn eigen ding en zijn stijl schiet verschillende kanten uit. De titel is niet voor niets 'A Pen of All Work', een frase van Lord Byron. Het overzicht is samengesteld door het New Museum in New York, waar het eerder was te zien. Een massa werken, vaak niet ingelijst aan de muur geprikt, en een nieuwe muurschildering. Alsook zijn huisgemaakte video's van 1989, waarin onder meer Mike Kelley meedoet, vaak een soort absurd theater over subculturen uit de jaren zestig.

Alles grondig bekijken en lezen is bijna ondoenbaar. Maar laat u niet afschrikken. Gewoon wat rondwandelen en regelmatig stilstaan geeft een prima beeld van zijn kunstpraktijk. Het begint, zoals Pettibon begon, met zijn eerste fanzine Captive Chains uit 1978, een titel die hij uit een 16de-eeuws toneelstuk van Marlowe viste, en meer fanzines. Dikwijls een harde tekenstijl, meestal zwart-wit, kritische thema's en geïnspireerd door de film noir. Zijn achternaam is een pseudoniem, zijn vader noemde hem zo. Zijn broer Greg Ginn had de band Black Flag opgericht. Zo werden zijn tekeningen opgepikt door de punkbeweging. Naar eigen zeggen had hij er geen affiniteit mee.

Verknijpt

Het is dus een misverstand dat hij uit de punk komt, en hij komt ook niet uit de stripcultuur. Commentaartekeningen dan? Van veel tekeningen denk je dat Humo er als de kippen bij zou zijn geweest om hem als huistekenaar te strikken, als hij dichterbij had gewoond.

Pettibon had 'no' gezegd. Lang geleden tekende hij wel politieke cartoons voor een studentenblad. Hij geeft toe dat hij schatplichtig is aan dat genre, maar dan aan de traditie van Daumier en Goya. Tussen haakjes: hij studeerde economie en wiskunde. Als tekenaar is hij autodidact.

Nog een misverstand is dat zijn stijl direct herkenbaar is. Neem nu dat donkere schilderijtje met een zwierend peertje, zoiets associeer je niet met Pettibon. Hm, zijn werk is meermaals op zijn best als er een grote hoeveelheid van is te zien. Wat verderop duikt Shakespeare op en daarna een roze medaillon met een bloedende vinger: 'The paper cut, it became infected. I lost the finger' en onderaan 'Life itself an adventure'. Thematische groepen husselen de chronologie door elkaar. Meer of minder tekst, lineair, schetsmatig of quasi klassiek getekend, meer gouache, aquarel of olieverf: het wordt picturaler, maar uitvogelen hoe het zit met de evolutie is een hopeloze onderneming. Allicht zijn er, afgezien van de begintijd, geen periodes af te bakenen in zijn tot nog toe 20.000 tekeningen.

De hippiecultuur wordt op de korrel genomen, Charles Manson, Superman, Hitler, Kennedy, Trump en warempel Obama. Maar het blijft ambigue, zelfs als het heel direct is zoals zijn reeks over de oorlog in Irak.

p. 29 (3)

Grimme kritiek en zwarte humor wisselen af met meer filosofische beschouwingen over het kunstenaarschap en onze wereld. Vavoom, het kereltje uit Felix the Cat dat gaten in bergen slaat door zijn naam te roepen, is 'America's greatest poet'. Hij staat te roepen in een desolaat landschap en in andere tekening gulpen kleuren uit zijn opengesperde mond. Andere hoogtepunten zijn de grote kathedraal, geïnspireerd op John Ruskin, en de surfers onder stralend blauwe golven. Overigens zijn er thema's zoals het zelfportret, honkbal, dieren en zijn kindertekeningen die hij later voorzag van tekst. Zo werkt hij, soms plakt hij ook uitgeknipte oudere tekeningen in ander werk. Hij puzzelt eveneens met taal: literatuur, pulp, iets dat hij hoorde en eigen toevoegingen. Maar toch snel getekend? Ook dat is een misverstand.

Raymond Pettibon, 'A Penn of All Work' tot 29 oktober in het Bonnefantenmuseum, Avenue Céramique 250, Maastricht, NL. Open di-zo van 11-17 u. Engelstalige catalogus met Nederlandstalig cahier. www.bonnefanten.nl

Alles grondig bekijken en lezen is bijna ondoenbaar. Maar laat u niet afschrikken. Gewoon wat rondwandelen en regelmatig stilstaan geeft een prima beeld van zijn kunstpraktijk

Raymond Pettibon, No title (This feeling is), 2011, pen en inkt op papier, 94,6 x 125,7 cm, Aishti Foundation, Beiroet, Libanon, foto courtesy de kunstenaar en Regen Projects, Los Angeles

